

Tartalom

Miért számítanak érzékeny kérdésnek a különféle csoportok negatív tulajdonságai, különbözőségei, milyen gondokat okoz ez, és hogyan lehet a csoportokat, azok tagjait helyesen szemlélni? Az előítéletek csökkentésének módjai. A hátrányos helyzetű kisebbségek (a cigányság) felzárkózásának segítése.

Megjegyzés

Hosszú, de érthető téma. Ami a csoportok helyes szemléletét illeti, már-már szájbarágós, ami azért van, mert ez sokféle csoporttal kapcsolatban okoz gondokat (nemek, nemzetek, társadalmi csoportok és rétegek), és fontos, hogy mindenki megértse, hogyan lehet sztereotípiáktól mentesen, reálisan szemlélni a csoportokat, és hogy nem kell félni a tények tárgyilagos és jóindulatú kimondásától.

A csoportok problémáinak kezelése

(Azonosító: 069; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

A csoportok alapvető jellemzői

Konformitás

Attitűd, sztereotípa, előítélet

Agresszió

A csoportok problémáinak kezelése

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. Érzékeny témák	2	—
1.1. Az érzékenység alapjai	2	
1.2. Az elismerés problémái.....	4	1
1.3. Az el nem ismerés problémái.....	5	
2. A csoportok és tagjaik helyes szemlélete	6	—
2.1. A csoportok helyes szemlélete.....	6	
2.2. A csoportok tagjainak helyes szemlélete.....	10	2
2.3. Az út előre.....	11	
3. Az előítéletek csökkentése	12	—
4. A hátrányos helyzetű kisebbségek felzárkóztatása \$β.....	15	—
4.1. Az előrebocsátandók	16	
4.2. A program	16	3
4.3. Megjegyzések a programhoz	17	
4.4. A kisebbségi kultúra és a felzárkóztatás	18	—
Referenciák.....	19	—

1. Érzékeny témák

A különféle csoportok (negatív) jellemzői, az egyes csoportok között fennálló különbségek, egyenlőtlenségek érzékeny kérdésnek számítanak. Emiatt ezeket gyakran letagadják, nem beszélnek róluk. Ilyenek például a nemek közötti különbségek, mondjuk az, hogy a férfiak jobbak-e matekból, mint a nők.

1.1. Az érzékenység alapjai

1) Érzékeny csoportok

Milyen csoportokra nézve különösen érzékeny a kérdés, hogy milyenek, hogy különböznek-e egymástól?

- Nemek, a férfiak és nők különbözősége
- Jobb és rosszabb képességű emberek

Gondoljunk **például** arra, amikor a tanárok **az iskolában** szeretnék különválasztani a jobb és rosszabb képességű gyerekeket, hogy a képességeiknek megfelelő módszerrel taníthassák őket. (Amivel a rosszabb képességű gyerekek is jobban járnának.) Ez nem mindenkinek szokott tetszeni.

- **Nemzetek, társadalmi csoportok, rasszok**

Azt sem mindenki tartja szalonképesnek, ha valaki arról akar beszélni, hogy milyenek az amerikaiak, a franciák, a románok, a magyarok vagy éppen a zsidók, a feketék, a cigányok, a homoszexuálisok és az egyszerű emberek. Ez annyiból is érthető, hogy az értelmes embernek szúrja a szemét, ha valaki össze akarja sópörni egy csoport minden tagját, sztereotípiákban gondolkodik, hátha még azok hamisak, negatívak is, előítéletekkel párosulnak. Mindazonáltal, mint látni fogjuk, ha helyesen jellemezzük a csoportokat, az reális és hasznos lehet.

- **Társadalmi rétegek**

Különösen, ami az alsóbb és felsőbb osztályok tagjainak érvényesülési, boldogulási lehetőségei közötti különbségeket illeti. Ezek ugyanis kényelmetlenek a felsőbb rétegeknek, egyrészt mert miattuk igazságtalannak érezhetnék privilegizált helyzetüket, másrészt mert féltik, hogy az alsóbb rétegek lázadni kezdenének, ha túl sok szó esne az ilyesmiről.

2) **Érzékeny területek**

A kérdések érzékenységében amellet, hogy milyen csoportokra vonatkoznak, az is számít, hogy mit firtatnak. Néhány tipikus érzékeny terület:

- **Szellemi képességek**

Például ha valaki azt mondja, hogy a férfiak jobbak matekból, mint a nők, az mellbevágóbb, mintha azt mondaná, hogy magasabb növésűek. **A testi tulajdonságok kérdései kevésbé érzékenyek.**

- **Negatív tulajdonságok**

Szemben a pozitívokkal. Például kevésbé szörnyülködünk el, ha egy népről valaki azt mondja, hogy dolgos és becsületes, mintha egy másíkról azt, hogy lusta és csalárd.

- **Érvényesülési, boldogulási lehetőségek**

Ahogy fentebb leírtam.

- **Csoportok jellemzői**

Szemben az egyéni jellemzőkkel. Például az azért eléggé elfogadott, hogy minden ember megkapja a bizonyítványát, benne a matek osztályzatával – szemben azzal, ha a férfiak és nők ebbéli képességeit feszegetjük.

Lásd ehhez az 'Egyenlőtlenség' témát, benne többek között, hogy az egyenlőtlenség eredhet a természettől és a társadalomtól, illetve hogy az utóbbi gyakran inkább ront, mintsem javítana az eleve adott helyzeten.

1.2. Az elismerés problémái

Milyen gondokat okozhat a csoportok tulajdonságainak, különbségeinek elismerése? 1

1) Az elismerés kellemetlensége

A különböző negatív jellemzőket, rossz helyzetet egyfelől nyilván kellemetlen lenne elismerniük azoknak, **akikre vonatkoznak**. De kellemetlen azoknak is, **akik közvetlenül nincsenek érintve**, ha együtt éreznének a negatívan jellemzettekkel; ha úgy éreznék, hogy ezáltal (hamis, negatív) sztereotípiákban, előítéletekben gondolkoznának; vagy, ha mondjuk **felsőbb osztálybeliként** felvetődne bennük a privilegizált helyzetük igazságtalansága, illetve a rendszeré, amely biztosítja azt; ha bántaná őket a gondolat, hogy esetleg elvárható lenne tőlük az áldozatvállalás az alsóbb osztályok érdekében. 2 3

2) Társadalmi feszültségek

A különbségek elismerésével féltő volna, hogy **a dolgok pozitív oldalán állók** (a dolgozó népek, a felsőbb osztálybeliek vagy akik jók matekból) lenéznek **a negatív oldalon állókat** – utóbbiak pedig megalázva, kizsákmányolva éreznék magukat. Ez megosztaná a társadalmat, feszültségeket és ellenségeskedést gerjesztene. 4 5

3) Teljesítménybeli és a piaci rendszert érintő hátrányok

Ha valaki elfogadja, hogy gyengébbek a képességei, emiatt kevésbé igyekezhetsz, mondván, „gyenge vagyok, nincs értelme”; továbbá az elismerés nyomán elvárható szolidaritás, a segélyek is nem ritkán visszafogják a teljesítményt. 6

Másfelől a piaci rendszer, a versenygazdaság legitimitását is rontaná, ha elismernénk, hogy eltérő adottságú emberek kerülnek versenyhelyzetbe bennük, hiszen az igazságtalan. 7

Minderre fel aztán a negatív jellemzőket, különbségeket gyakran elhallgatják, letagadják, dívik a politikailag korrektség, egyformának tekintik, és akként is kezelik a különbözőket. 8

Lásd ehhez 'Az ember kétneműsége' témában a nemi különbségek tagadását; az 'Oktatás' témában a diszkriminációmentesség túlzásba vitelét; valamint az 'Ideológiák' témában az egyenlőség ideológiáját.

1.3. Az el nem ismerés problémái

Am a negatív jellemzők, különbségek el nem ismerése is problémás:

1) A tények makacs dolgok

Azaz akkor is csak úgy vannak, ha nem veszünk rólok tudomást, letagadjuk őket. Ráadásul a **tagadás nagyrészt képmutató is**, hiszen a legtöbben, ha nem is hangoztatják nyilvánosan, tisztában vannak a valósággal, az benne van a köztudatban.

A **nyilvánvaló tagadása** pedig, amikor a férfiakat és nőket egyformának próbálják beállítani, amikor a gyengébb és jobb képességű tanulókat egyformán próbálják kezelni, amikor el kell hallgatni a tényeket, nehogy rossz fényt vessenek bizonyos csoportokra, amikor a valóságot nem illik kimondani, nos, a hasonlók **irritálhatják** a józanul gondolkozókat. Ezen túl pedig még **feszültségeket is ébreszthetnek**, például mert azok ellen fordíthatnak, akiről nem szabad rosszat mondani.

2) A problémák elhanyagolása

A negatív jellemzőket, a különbségek okozta **problémákat akkor lehet hatékonyan kezelni, ha elismerjük őket**. Például a gyengébb képességű gyerekekből a rájuk szabott módszerekkel többet lehet kihozni; illetve egy kevésbé szorgalmas népcsoportot is akkor lehet hatékonyan segíteni abban, hogy gondoskodjanak magukról, ha feltárjuk a probléma valódi gyökereit. Ha ezekre nem vagyunk hajlandóak, a problémák megmaradnak.

3) Az elvárások és képességek összeütközése

A gyengébb képességek, különbségek tagadásával az érintettek olyan elvárásokkal találhatják szembe magukat, melyeknek nehéz megfelelniük.

4) Nem aknázzuk ki a különbségekben rejlő lehetőségeket

Például azokat, amelyek a nemek közötti munkamegosztásban rejlenek. (Természetesen nem azt mondom, hogy azok a nők és férfiak, akikben megvannak az inkább az ellenkező nemre jellemző képességek, azokat ne bontakoztathassák ki, ne használhassák.)

Lásd ‘Az ember kétneműsége’ témában a nemi különbségek tagadásának rossz oldalát; valamint az ‘Oktatás’ témában, hogy a gyengébb és jobb képességű diákoknak egyaránt rossz, ha egy kalap alá veszik őket.

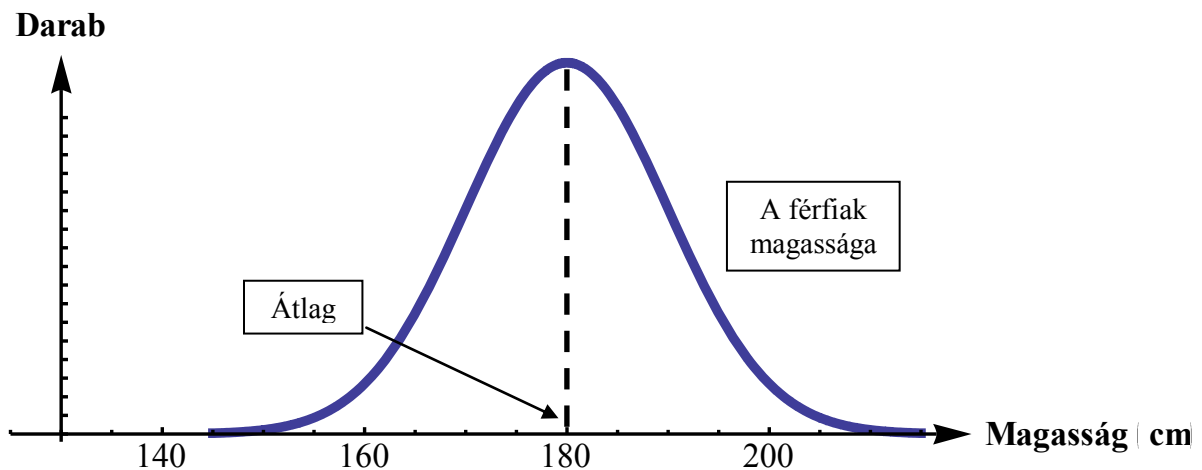
2. A csoportok és tagjaik helyes szemlélete

2.1. A csoportok helyes szemlélete

Először is, mindig tartsuk szem előtt, hogy...

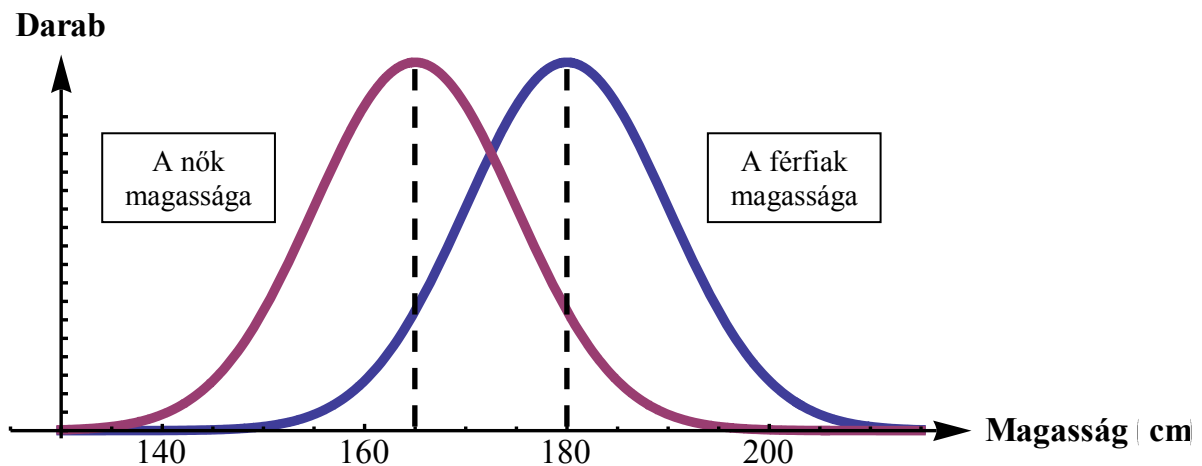
A csoportok heterogénak, tagjaik különböznek egymástól.

Nem lehet tehát azt mondani, hogy minden férfi magas: átlagosan valóban elég magasak, de közöttük is vannak magasabbak és alacsonyabbak is. Mondhatni: általában vannak kivételek. **Lehet azt mondani, hogy a férfiak magasak, de ez csak a férfiak összességére, az átlagra vonatkozhat, nem minden egyes férfira külön-külön.** Ezt szemlélteti az alábbi ábra.

Vagyis a férfiak átlagosan 180 cm magasak, de vannak közöttük 200 centisek éppúgy, mint 160-asok. (Ezek egyébként nem valódi adatok, de a helyzet a valóságban is hasonló.) Lásd ehhez még a 'Véletlenszerűség' témában a normális eloszlást.

A következő, amit tudni kell, hogy **hogyan hasonlíthatjuk össze helyesen a csoportokat**. A következő ábrán a férfiak magasságának eloszlása mellett a nőké is megjelenik.

Mint látható, összességükben, átlagosan a férfiak magasabbak a nőknél, de a két eloszlás között jelentős átfedés is van: sok olyan nőt és férfit lehet találni, ahol a nő a magasabb; például vannak 180 cm-es nők, és 160-as férfiak. Megint csak, lehet olyanokat mondani, hogy a férfiak magasabbak a nőknél, de ez

csak összességében, átlagosan igaz, nem minden egyes férfira és nőre:

Lehet csoportokat összevető megállapításokat tenni, de ez általában csak a csoportok egészére, átlagára igaz, nem a csoportok minden egyes tagjára külön-külön.

Amikor ebben a könyvben, más témákban is, csoportokat jellemzek, azt mondom, hogy a magyarok ilyenek, az idealisták olyanok, a férfiak amolyanabbak, mint a nők, akkor azt az itt elmondottak szerint kell érteni, amikor azt mondom, hogy egy csoport *átlagosan* valamilyen, az ezt jelenti.

Maga az átlag egyébként általában informatív, de közel sem árul el mindent a csoportról, ahhoz az egész eloszlást ismerni kell. Az eloszlás elhelyezkedhet a vízszintes tengely mentén balra és jobbra, lehet csúcsosabb és laposabb, és nem is feltétlen ilyen szép szabályos, mint a fenti ábrákon. Az eloszlás alakjától és elhelyezkedésétől függően aztán akár jelentős számú kivétel is lehet az egyedek között, akiket az átlag nem jellemez megfelelően.

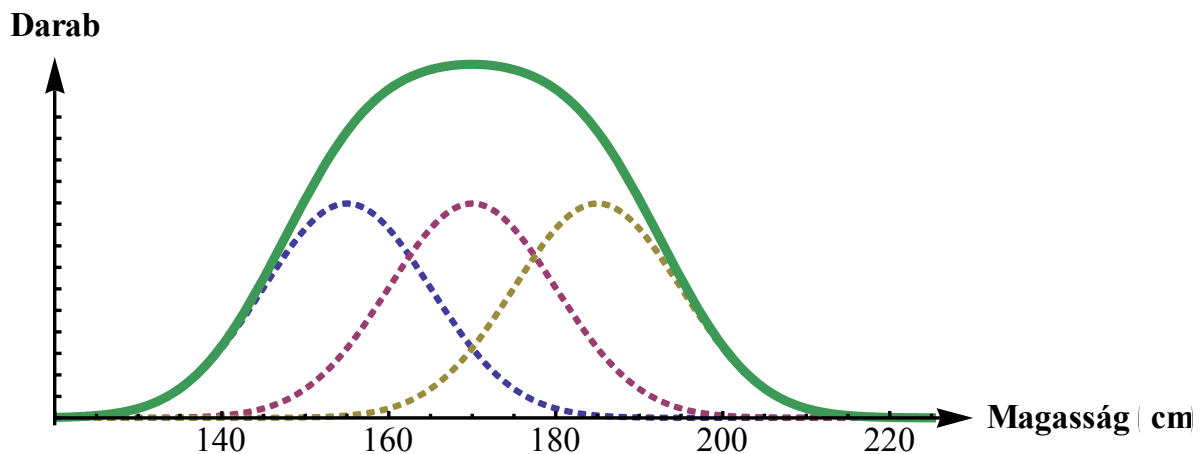
Így annál több alacsony és nagyon magas férfi lesz, minél laposabb az eloszlás (míg az átlag csak mérsékelten magas), és annál több olyan férfi-nő páros, ahol a nő a magasabb, minél laposabb mindkét eloszlás (@@Ugye?), illetve minél közelebb vannak egymáshoz az eloszlások.

Érdeemes még tudni, mi az a medián és módusz. **A medián az az érték, amelynél a csoport egyik fele kisebb, a másik fele nagyobb értékkel jellemezhető.** Például a férfiak magasságának mediánja 180, ha a férfiak fele alacsonyabb, a másik fele magasabb ennél az értéknél. A fenti ábrán ez valóban 180, egybe esik az átlaggal, ez azonban nem feltétlen van így, az eloszlás alakjától függően a kettő eltérhet egymástól. **A medián bizonyos esetekben jobban jellemezhet egy eloszlást, mint az átlag, tipikusan akkor, amikor kisszámú, de a többségtől nagymértékben eltérő egyed jelentős hatással van az átlagra.** Ilyen lehet a jövedelem, a vagyon kérdése, amikor arra vagyunk kíváncsiak, hogy hogy él az átlagember. Ha van néhány nagyon gazdag ember, míg tömegek élnek szegénységben, akkor az átlag megtévesztő képet festhet, hiszen a gazdagok felhúzzák az átlagot, azt hihetjük, hogy az átlagember viszonylag jól él, pedig nem. A mediánra ellenben nincs hatással az, hogy a gazdagok mennyire gazdagok.

A módusz ritkábban kerül elő, akkor alkalmazható, ha valamilyen kategóriákra osztott mértékkel jellemezzük az egyedeket; például azzal, hogy ki hány éves. Az életkor módusza az az életkor, amely (adott pillanatban) a legtöbb embert jellemez. Például, ha egy óvodában van 17 darab hároméves, 12 darab négyéves, és 15 darab öt éves gyerek, akkor a módusz a hároméves kategória, mivel belőlük van a legtöbb. **A módusz más jellemzők esetén is az a kategória, melybe a legtöbb egyed esik.**

Akkor is *egy* értékkel jellemezzük a csoportokat, amikor **sztereotípiákban** gondolkozunk, lényeges különbség viszont, hogy ilyenkor úgy vagyunk vele, hogy a csoport minden tagja egyforma – például, amikor valaki azt hiszi, hogy a nők, minden egyes nő gyenge. A sztereotípiák minden egyedre szinte sosem igazak, másrészt az átlagra nézve is tévesek lehetnek, ha az átlagos nő sem gyenge. Bővebben lásd az ‘Attitűd, sztereotípiá, előítélet’ témában.

Nem árt aztán tisztában lenni azzal is, hogy **az egyes csoportok gyakran maguk sem egységesek**. Ezt szemlélteti az alábbi ábra.

Vegyünk **például**, hogy férfiak egy csoportjában vannak japánok, magyarok és norvégok is. Ha összességében vizsgáljuk őket, akkor a nagy, vastag vonallal rajzolt görbét látjuk, és azt hihetjük, hogy ez egy egységes csoport, akárcsak a fentebbi ábrákon. Ha azonban jobban szemügyre vesszük a csoportot, meglátjuk, hogy az három nációból áll össze, melyek magasságát a szaggatott vonalakkal rajzolt görbék ábrázolják, és amelyek más szempontokból is különböznek, más a hajuk színe, más a nyelvük, más a kultúrájuk. **Gyakran egy-egy átfogó csoporton belül viszonylag homogénabb, egymástól elkülönülő alcsoportok találhatók.**

Mint látható, az egyes alcsoportok nemcsak olyan egyszerű, egyszerűen mérhető és semleges jellemzőkben különbözhetnek, mint a testmagasság, nem is az ilyesmi a legfontosabb, de a szemléltetéshez megfelel. Fontosabb például **a népek megosztottsága**, ahogyan csak fenntartásokkal beszélhetünk arról, hogy milyen egy-egy nép egésze, hiszen közöttük is vannak gazdagok és szegények, hatalmasok és jogfosztottak, jobb- és baloldali érzelműek, hívők és ateisták, az egyik vagy a másik etnikumhoz, vallási irányzathoz, érdekcsoporthoz tartozók, szélsőségesek és mérsékelték, idősebb és fiatalabb generációk, és így tovább – mely alcsoportok mind-mind eltérő jellemzőkkel bírhatnak. Lásd erről a ‘Nemzet’ témában.

A helyesen tett csoportokra vonatkozó megállapításoktól nem kell félni.

Illetve a pusztá megállapításokon felül **azok megítélésétől, értékelésétől sem**: ezek ugyanis **reálisak és hasznosak, segítenek eligazodni a világban, segítenek kezelni a problémákat**. El lehet tehát mondani, hogy milyenek a férfiak és nők, milyenek az amerikaiak, a magyarok, a cigányok és így tovább, és hogy ez miért jó vagy rossz. **Csak közben ügyeljünk rá, hogy lássuk és másokkal is láttassuk, hogy hogyan értjük a dolgokat, hogy mi az átlagról beszélünk, és nem, nem minden egyes emberről. Továbbá azt se felejtjük el, hogy még így is tévedhetünk, lehet, hogy az átlag is más, mint amit gondolunk, legyünk mindig készek felülvizsgálni az elképzeléseinket.**

Ebben a könyvben is ezt a filozófiát követem: kimondom az igazat, de úgy, hogy közben ügyelek rá, hogy jól gondoljam, és jól fogalmazzak. Elismerem, hogy ez még így is kellemetlen lehet egyeseknek, de **a cél mindig csak a tisztánlátás és általa a gondok orvoslása, a világ jobbá tétele.** Semmi esetre sem szeretnék sztereotípiákat terjeszteni vagy előítéleteket gerjeszteni, ezért is írtam le, hogy mik ezek, és velük szemben hogyan lehet reálisan, jól gondolkozni és nyilatkozni.

Lásd az 'Előszó' témában, hogy az Egyvilág kimondja a kényelmetlen, de igaz dolgokat; valamint az 'Attitűd, sztereotípiák, előítéletek' témában, hogy bár a sztereotípiák meglehetősen károsak, még nekik is meglehet a hasznuk.

2.2. A csoportok tagjainak helyes szemlélete

Lehetőség szerint mindenkit egyénileg kell jellemezni és megítélni.

Azaz nem a csoportjára vonatkozó sztereotípiák, előítéletek alapján. Azért „lehetőség szerint”, mert a gyakorlatban ez nem mindig lehetséges teljes mértékben, gyakran nincs idő és energia a kellő alaposággal egyénileg megvizsgálni a másikat, kénytelenek vagyunk az illető csoportjáról rendelkezésre álló ismereteinkre is támaszkodni. Ilyenkor vizsgáljuk meg őt, amennyire tudjuk, ezen kívül a fentiek szerint törekedjünk arra, hogy a csoportra vonatkozó ismereteink helyesek legyenek, illetve tudjuk, hogy azok mennyiben alkalmazhatók a csoport egy tagjára.

Nem lehet például mélységében megismerni az embereket, amikor sorban jönnek egy állásra a jelentkezők, fehérek és színesek, férfiak és nők, stb...

Amikor a csoport egy tagját tekintjük, tudni kell azt is, hogy mi adja egy ember értékét: az, hogy képes a boldogságra, és elősegítheti mások boldogságát. (Bővebben lásd az 'Értékek' témában.) Annak pedig, **hogy hogyan ítéljük meg egy ember értékét, nem szabadna függenie pusztán attól, hogy milyen csoportba tartozik**; például, hogy fehér vagy színes bőrű.

A csoporthoz tartozás azért hatással lehet az ember értékére, illetve a vele kapcsolatos értékítéletünkre. Egyfelől a csoport befolyással lehet az egyénre, mondjuk, egy terrorista szervezet arra buzdíthatja a tagjait, hogy embereket öljenek – ilyenkor azonban nem „pusztán” a csoportba tartozástól függ az ő megítélése. Másfelől egyeseket zavarhat, pusztán az is, hogy valaki mondjuk fekete – ezt viszont nekik „nem szabadna” így gondolniuk.

(Mikor aztán reálisan látjuk a csoport tagjaink értékét, ezt figyelembe véve elgondolkozhatunk az egész **csoport értékéről** is. (Ami nem feltétlen egyenlő a tagok értékének összegével.))

Amellett, **az emberek lehetőségeit sem szabadna, hogy korlátozza pusztán az, hogy milyen csoportba tartoznak, nem szabadna, hogy emiatt diszkriminálják őket.**

Megint csak, egy terrorszervezet tagjait valószínűleg jobb, ha diszkrimináljuk, és ha egyesek pusztán azért diszkriminálnak valakit, mert színes bőrű, akkor azt rosszul teszik.

Lásd továbbá az 'Embertípusok' témában, hogy a típusok a sarkítottak, míg a valódi emberek átmenetek és keverékek; valamint az 'Ítéletalkotás' témában az emberek megítélését.

2.3. Az út előre

Mit kezdünk tehát negatív jellemzőinkkel, különbségeinkkel?

- 1) Szemléljük őket helyesen.
- 2) Tárnyilagosan és jóindulattal, merjük kimondani a tényeket, vegyük tudomásul a realitásokat.
- 3) Javítsuk a helyzeten, ahol lehet, ahol meg nem lehet, ott fogadjuk el olyannak, amilyen, és használjuk ki a benne rejlő lehetőségeket.
- 4) Viszonyuljunk egymáshoz megfelelően.

Vagyis fentiek szerint: tudjuk, hogy a csoportok nem egységesek, tagjaik nem egyformák, egyénileg ítéljük meg az embereket, tudjuk, mi adja az értéküket, stb...

Lásd ehhez ‘Az ember kétneműsége’ témában a nemi kérdés felvilágosult kezelését, az ‘Oktatás’ témában a diszkriminációmentességgel kapcsolatos helyes eljárást, a ‘Nemzet’ témában pedig a különböző nemzetek jellemzőinek leírását.

Végül itt **egy módszer annak megértésére, hogy a különbségek tagadásának nincs értelme.** Tegyük fel, hogy valaki olyannal állunk szemben, aki fél elismerni, hajlamos tagadni ezeket. Azt mondhatjuk neki: „Jó, mondjuk igazad van, tényleg mind egyformák vagyunk. Most azonban tegyük fel, hogy mi lenne, ha mégsem így lenne, ha adott csoport kedvezőtlen irányba különbözne tőlünk: emiatt alacsonyabb rendűnek tekintenéd őket? Ugye, hogy nem.” Ezek után a másik könnyebben felülvizsgálhatja az egyformaságra vonatkozó nézeteit. §

3. Az előítéletek csökkentése

Milyen módszerek vannak erre?

1) Megismerés és megértés

- Ezen belül a legfontosabb a **személyes ismeretség** a másikkal, a másik csoport tagjaival. Így az ember első kézből találkozik a valósággal, láthatja, hogy a másik is ember, nem is olyan nagyon más, mint saját maga, emberi arca lesz a csoportnak, megtapasztalhatjuk a sztereotípiák és az uszítás hamisságát, túlzásait. Szintén hasznosak a **másik csoport egészéről szerzett ismeretek**; hogy az hogy néz ki belülről, milyen alcsoportok alkotják, milyen viszonyok uralkodnak benne, milyen a kultúrája, stb...

Lásd ehhez a ‘Politikai konfliktusok’ témában a tudatlanságról és félelemről írtakat, a ‘Nyitottság’ témát, illetve a ‘Hogyan érdemes jónak lenni’ témában egymás megismerését és megértését.

- A **csoportjelenségek**, sztereotípiák, előítéletek és konfliktusok általában vett jellemzőinek, működésének **ismerete** is nagyban hozzásegíthet azok csapdáinak elkerüléséhez. Ezek nagyrészt le vannak írva az Egyvilágban.
- **Önismeret:** látni, hogy miként munkálnak bennünk az előbbiek, hogyan forog a saját agyunk – és ennek megfelelően kezelni saját magunkat.

- **Az aktuális helyzet kívülről való, tárgyilagos szemlélése és tudatos kezelése;** például amikor összetűzésbe kerülünk egy másik csoporttal.

Ez mind szép, **de persze az ember racionalitása korlátozott,** nem mindenki elég okos, hogy átlássa mindezt, gondolkozni fárasztó, az emberek gyakran nem eléggé nyitottak, az érzelmeik, indulataik pedig gyakorta átveszik az irányítást – **a józan észre hagyatkozni tehát korántsem mindig elegendő.**

2) Önállóság

Az is segíthet elkerülni az előítéletességet, ha képesek vagyunk **önállóan megérteni és megítélni a dolgokat, embereket és csoportokat,** nem szorulunk rá másokra, hogy ezeket megmondják nekünk. Szintén hasznos, ha képesek vagyunk másoktól függetlenül meghatározni, hogy kik vagyunk mi, azaz **önálló identitással rendelkezünk,** illetve **nem megyünk vakon a többiek után,** ellenállunk a konformitásnak.

Lásd ehhez az 'Önállóság' fejezet témáit; az 'Attitűd, sztereotípa, előítélet' témában, hogy az előítéletek szándékosan is elősegíthetőek; illetve az 'Óvatosság, rugalmasság, kiváráás' témában a manipulációval szembeni óvatosságot.

3) Pozitív diszkrimináció

Ami azt jelenti, hogy egy csoport tagjait kedvezőbb helyzetbe hozzák, pusztán azért mert a csoporthoz tartoznak; például ha az egyetemi felvételin a feketék számára alacsonyabb pontszámot határoznak meg.

Az ilyesmit **egyszerűen és gyorsan be lehet vezetni,** ám nem árt óvatosnak lenni vele, mert **számos hibája van.**

Így:

- **A megcélzott csoporton kívülieket irritálhatja a kivételezés.**
- **A kedvezményezettek úgy érezhetik, nem megérdemelt a helyzetük, illetve alulbecsülhetik a képességeiket,** például egy pozitív diszkrimináció segítségével elnyert állásban, mondván „én úgy kerülhettem ide, hogy kivételeztek velem, nem hiszem, hogy képes leszek megállni a helyem”.
- **Romolhat a hatékonyság,** részben mert valóban rosszabb képességű emberek kerülnek pozícióba, részben az előző pontban írt hatására.

A pozitív diszkrimináció tehát távolról sem csodaszer – körültekintően alkalmazva azonban **meglehet a haszna.**

Például **segíthet átlendülni bizonyos makacs akadályokon,** ami nélküle lényegesen nehezebb lenne, és ami a későbbiekre nézve segíthet felszámolni ezeket az akadályokat.

Gondoljunk mondjuk arra, hogy az egyetemi felvételin alkalmazott pozitív diszkrimináció lehetővé teheti, hogy létrejöjjön egy kiművelt réteg a kisebbségen belül, ami segíthet felzárkóztatni a többieket is, minek utána már nem lesz szükség a ponthatár csökkentésére. (@@Egyéb említendő előnye a pozitív diszkriminációnak?)

1

4) Kölcsönös függés és együttműködés

Ez egy jó módszer. Lényege abban áll, hogy az egymással szemben előítéletekkel viseltető csoportokat olyan helyzetbe hozzuk, amit csak együtt tudnak megoldani. (Mármint ha az egyik csoport összefog a másikkal.) Ilyen helyzet lehet például, ha lerobban a busz, ami a két csoportot szállítja, és csak együttes erővel tudják eltolni azt a szervizig.

2

Mi történik ekkor?

- A két csoport felfogja, hogy egymásra vannak utalva, és átéli a kölcsönös segítségnyújtás élményét.
- Közben megnyílnak egymásnak, megismerik egymást, kialakul bennük a (köznapi értelemben vett) empátia a másik iránt.
- Kialakul bennük a bajtársiasság és összetartozás érzése.

3

Az előítéletek csökkentése mellett a hasonló élmények általában véve **együttműködésre is nevelnek**, bemutatják, hogy együtt könnyebb lehet megoldani a problémákat, mintát adnak, amit más helyzetekben is alkalmazhatunk.

4

A gond ezzel a módszerrel az, hogy rendszerint, ameddig nem muszáj, az emberek nem működnek együtt olyanokkal, akikkel szemben előítéletesek, az erre alkalmas helyzeteket β többnyire mesterségesen kell megteremteni, maguktól ritkán állnak elő. (@@Hogy maguktól ritkán állnak elő, azt én gondolom, nem vagyok benne teljesen biztos. Szerintetek?)

5

5) Elkerülhetetlenség

Az 'Önigazolás' témában olvasható, hogy az elkerülhetetlen dolgok hajlamosak jobb színben feltűnni, mert az ember, hogy ne kelljen szenvednie, mintegy meggyőzi magát arról, hogy amit el kell viseljen, az nem is olyan rossz. Ez működhet az előítéletekkel kapcsolatban is, ha az előítéletes csoportok kénytelenek elviselni egymás társaságát. (Ami egyébként a kölcsönös megismerést is elősegíti.)

6

Ha ellenben úgy néz ki, hogy a helyzet nem is annyira megváltoztathatatlan, ha úgy tűnik, hogy van lehetőség a deszegregáció visszafordítására, akkor feszültség ahelyett, hogy csillapodna, hajlamos kirobbanni. Ezért, **ha már valahol elhatárolták, hogy felszámolják a szegregációt, elkülönülést, akkor azt jobb határozottan, erős kézzel csinálni.**

7

8

Különösen az olyan helyeken lehet létjogosultsága az ilyen határozott, radikális, külsődleges beavatkozásoknak, ahol a helyzet igen rossz, és magától nem javul. Ahelyett, hogy az egymással szemben táplált érzések, attitűdök megváltozására várnánk, érdemes lehet közvetlenül a viselkedésre hatni, a fokozatos változtatások helyett egy lépésben felszámolni a szegregációt, ami majd maga után vonja az attitűdök megváltozását.

Lásd ehhez a 'Döntések' témában a hidak felégetését; a 'Problémák' témában pedig, hogy a reménytelenségbe beletörődik az ember.

Természetesen a deszegregációt is ésszel kell csinálni, például:

- Csak olyankor érdemes belevágni, ha tényleg elsősorban előítéletek okozzák, nem pedig valódi összeférhetlenség.
- Igyekezni kell elkerülni, hogy a csoportok olyan szituációban kerüljenek össze, ami tovább élezi a feszültséget.

Így nem jó, ha **érdekellentét** alakul ki a csoportok között, mondjuk, ha egy lakóhelyre betelepülő kisebbség miatt csökken a már ott lakók ingatlanjainak értéke; nem jó, ha a csoportok kiélezett **versenyhelyzetben** találják magukat, például ha a helyileg szűkös álláslehetőségekért még egymással is versengeniük kell; illetve nem jó, ha általában véve **stresszes** körülmények között kerülnek össze.

Különösen fontos a felek egyenlő pozíciója, ügyelni arra, hogy az önértékelésükön ne essen csorba az elkülönülés megszüntetése miatt.

Ez marad el, például amikor a kisebbségi gyerekeket csak úgy bedobják egy többségi iskolába, melynek a követelményeire nincsenek felkészülve.

Ha tehát csak úgy összedobják az embereket, az nem megoldás.

Lásd még a 'Politikai konfliktusok' témában, hogy mit lehet tenni egy békésebb világért.

4. A hátrányos helyzetű kisebbségek felzárkóztatása §§

4.1. Az előrebocsátandók

Két előzetes megjegyzés:

- Amit itt leírok, az nagyrészt saját kútfőből származik, és nem vagyok benne túlságosan biztos – bár szerintem azért elég logikus, elég jónak tűnik. Mindenesetre jó volna, ha mások is hozzászólnának.
- Biztos, hogy minden kisebbség esete más. Az alábbiakat illetően a magyarországi cigányság esetéből indultam ki, valószínűleg rájuk nézve a leghasználhatóbbak a leírtak. Egyes elemei azonban, ha más nem, az alapfilozófiája, általánosabban alkalmazhatónak tűnnek.

A program alapfilozófiája:

- Alapvető változást csak a gyerekekben lehet elérni. (Bár közben azért a felnőttekkel is törődni kell.) Lásd még ehhez kapcsolódóan az ‘Oktatás’ témában, hogy az sok mindennek a kulcsa.
- Csak a kisebbségiek bevonásával és támogatásával lehet sikert elérni.
- Alapvető változásokat csak hosszútávon lehet elérni. Hosszú távra biztosítani kell a program feltételeit.

4.2. A program

Ez tehát egy oktatásra alapozott program.

1) Minél fiatalabb korban ki kell emelni a legértelmesebb gyerekeket, akiknek a családja is támogatja a kitörést.

Alaposan meg kell tehát válogatni a programba bekerülő gyerekeket: ezzel egyrészt biztosítjuk, hogy a befektetésünk ne vesszen kárba, másrészt az exkluzivitás növeli a program vonzerejét.

2) A gyerekekkel foglalkozó nevelőket is meg kell válogatni.

Egyfelől, hogy ne legyenek előítéletesek, bírják a kisebbséggel való kapcsolatot, másrészt, hogy minőségi munkát végezzenek. Rendesen meg is kell fizetni őket.

3) Minőségi, bentlakásos iskolákat kell létrehozni kimondottan a programban résztvevők számára.

A résztvevőket egészen a középiskola végéig be kell, hogy fogadja ez a rendszer. A fent említett kiemelés, és az, hogy az iskolás bentlakásosak, természetesen nem jelenti azt, hogy a gyerekek egyáltalán ne érintkezzenek családjukkal, a többi kisebbséggel, sőt, a program keretein belül bátorítani kell a kapcsolatot, hogy a gyerekek ne szakadjanak el a gyökereiktől.

4) A felsőoktatásban már a normál intézményekbe járhatnak a résztvevők, de továbbra is biztosítani kell a követésüket, támogatásukat, mentorálásukat.

Jó továbbá arra ösztönözni őket, hogy jelentős részük pedagógussá, vagy más, olyan foglalkozású emberré váljon, akiket később be lehet vonni a probléma megoldásába.

5) Az iskolából kikerülőeknek megfelelő lehetőségeket kell biztosítani.

Ha kell, a diszkriminációmentesség kikényszerítésével. (Pozitív diszkriminációra nem lesz szükség, mert a program révén anélkül is megfelelnek.)

6) Be kell vonni őket a folyamat további részébe.

- Szakemberként, aktivistaként bevonni őket a kisebbségeket érintő programokba, munkákba.
- Példaként állítani őket a kisebbség és a többség elé.

Miáltal egyre könnyebbé válik a felzárkóztatás.

7) Az elitképzést fenn kell tartani a továbbiakban is, ameddig a probléma meg nem oldódik, de a cél egyre inkább a deszegregált oktatás.

Egy közbelső lépés lehet, az elitképzésből kikerülőket, mint nevelők segítségével, kiszélesíteni a programot a kevésbé kiváló képességűek felé. Az így felkészített gyerekek aztán már járhatnak vegyes iskolákba. (Pl. az általános iskola még külön van, de a középiskola már vegyes.) Valamint a kisebbségből kikerülő nevelőket is lehetne már a vegyes iskolákban alkalmazni.

(Mit értek itt elitképzés alatt? A középosztályba tartozó, kiművelt szakemberek és vezetők képzését – nem pedig zsenikét, felsővezetőket, milliomosokét illetve önálló vállalkozókat. Idővel persze az utóbbiak is jöhetnek, de a célt nem ők szolgálják a legjobban, mert kevésbé használhatók mások felzárkóztatására, illetve mert maguk is kevésbé integrálódnak a társadalom szövedékébe.)

Mindezek mellett **törődni kell a kisebbség tömegeivel is**, azokkal, akik nem vesznek részt a programban, amíg annak gyümölcsei beérnek:

- **Az egész kisebbség felé biztosítani kell a tisztességes eljárást.**
- **Meg kell adni nekik a lehetőséget, hogy tisztességesen dolgozva, ha szerényen is, de boldogulhassanak;** azért is, hogy úgy érezhessék, van értelme tenni magukért, hasznosnak érezhessék magukat. (E célból is jobb munkát adni nekik, mint segélyt.)
- **Aki nem hajlandó együttműködni, azt ösztönözni kell;** például a törődésnek, támogatásnak az együttműködéstől való függővé tételével; a kriminális tettekre adott határozott válaszokkal.
- Ezen kívül hasznos **a megismerés és megértés propagálása** mindkét oldalon, esetleg az előítéletek csökkentésének fent bemutatott egyéb módszerei is.

4.3. Megjegyzések a programhoz

1) Partnerség, nyíltság és becsületesség a résztvevők, a kisebbség felé

- El kell nyerni a résztvevők, a kisebbség bizalmát és támogatását. Törekedni kell rá, hogy minél inkább a magukénak érezzék a programot. E nélkül nem sok esély van a sikerre.
- Be kell mutatni nekik a programot, a célt és az oda vezető utat. El kell magyarázni, hogy ez nekik is jó. (Jó egyrészt a résztvevőknek, másrészt az egész kisebbségnek. Például a magyar cigányság esetén, akiknek a számaránya jelenleg jelentősen növekszik, lehet azzal érvelni, hogy egyszer csak lehet, hogy ők lesznek többségben, és akkor ki támogatja majd őket, ki látja el őket orvosilag, stb...)
- A résztvevőknek, kisebbségnek tett ígéreteket be kell tartani.
- Együttműködésre kell törekedni azokkal, akik tekintéllyel bírnak a kisebbség köreiben.

2) A kisebbségek saját felelőssége a felzárkózásban

Nyilván ez is jelentős: ha valaki egyénileg vagy közösségekben **nem törekszik**, azzal nehéz mit kezdeni. Olyan is van aztán, hogy a kisebbség tagjai **egymást húzzák vissza**, kinézik maguk közül azt, aki próbál kitörni, rásütik azt, hogy a többséggel tart. Továbbá, ahogy alább utalok rá, **a kisebbségek kultúrája is akadályozhatja a felzárkózást, illetve az életmódjuk is**, például, ha egészségtelenül élnek, aminek a gyerekeik fejlődése látja kárát, vagy ha vándorolnak, és emiatt a gyerekeik nem járhatnak rendszeresen iskolába.

3) A felzárkózás hosszú folyamat

- Ezért kitartóan és konzisztensen kell dolgozni érte.
- Hosszú távra biztosítani kell hozzá a politikai támogatást és a finanszírozást.
- Egyik napról (évről) a másikra nem kell csodákra számítani.

4.4. A kisebbségi kultúra és a felzárkóztatás

Az együttélés, felzárkózás tekintetében a kultúra gyakran a gondok fontos forrása.

A különböző kultúrák összeférhetetlenek lehetnek, minek folytán a különböző népcsoportokat zavarhatja egymás közelsége; mondjuk, ha az egyik csendesebb, a másik hangosabb életvitelhez szokott. (Ami nem feltétlen jelenti azt, hogy a kisebbségi kultúra rosszabb lenne a többségénél.)

Az összeférhetlenségen kívül **a kultúra a felzárkózást is akadályozhatja**; például ha a kisebbségnél nem szokás a gyerekeket iskolába járatni, ha túl korán kiházasítják őket, ha olyan sok gyereket vállalnak, hogy nem tudnak megfelelően törődni velük, ha elszórják a pénzüket, amikor éppen van, és így tovább.

A gond tehát, mondhatni, a kultúrával lehet, nem a bőrszínnel – és ezt megint csak nem kell félni elismerni, tárgyilagosan és jóindulatúan kimondani.

A fenti program pedig óhatatlanul bizonyos fokú asszimilációval jár, amit el kell fogadni. Lásd továbbá a 'Konfliktuskezelés' témában, hogy a konfliktusok megelőzése, féken tartása érdekében kompromisszumkészségre van szükség, és általában annak kell többet engednie, aki kisebbségben van. Ezeken túlmenni, az asszimilációt erőltetni viszont nincs szükség, az nem is lenne célravezető, mivel sérelmeket okoz, ellenállást, ellenségeskedést gerjeszt. Fontos még, hogy a végbemenő asszimiláció során gondoskodjunk a kisebbségi kultúra veszélyeztetett értékeinek megőrzéséről.

Azt is meg kell hagyni azonban, hogy **nemcsak a kultúra lehet a bajok oka**; vegyük csak a kisebbség elnyomását,

kizsákmányolását, ahogyan a feketékkel tették a fehérek hosszú ideig.

Lásd végül az ‘Egyenlőtlenség’ témában az egyenlőtlenségek kezelését.

Én annak is örülök, ha csak olvasol, de igazán akkor megyek veled valamire, ha visszajelzést is küldesz.

Klikkelhető linkek (Word-ben a CTRL-t nyomni közben):

[kérdőív](#) – [fórum](#) – [email](#)

Referenciák

- *Elliot Aronson: A társas lény*